

МУЗИКА ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ШКОЛЯРІВ

Проблема музичного виховання дітей і молоді набуває характеру важливої соціальної проблеми. У статті розглядаються педагогічні умови соціалізації школярів засобами музики.

Ключові слова: соціалізація, молодші школярі, педагогічні умови.

Постановка проблеми у загальному її виді та зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Музика в соціальному вихованні школярів посідає особливе місце. Ця особливість витікає передусім із тих обставин, що будь-який твір мистецтва має духовно-моральний початок. У музиці морально-духовний зміст є його душею, смислом його існування, основною силою впливу на особистість.

Досліджуючи музику як засіб соціального виховання, ми зіткнулися з дилемою: на якому матеріалі потрібно виховувати смак і музичну культуру учнів? Ось перша із проблем, яка постає перед учителем музики. Музичне виховання повинно будуватися на органічному сполученні трьох елементів: народному, класичному та сучасному. Однак на практиці проблема ця вирішується зовсім не просто і часто тут виникають суперечності.

Насамперед ці суперечки торкаються третього елементу – сучасного мистецтва. Тут зустрічаються дві крайні позиції. Є ще педагоги, які уникають у своїй педагогічній практиці музики сучасності. Вони остерігаються, що нова музика може розхитати основи класичної музичної логіки, яка повинна бути вихована в юних музикантах, що вона може зіпсувати учням не тільки музичний смак, але навіть руки і голос. Учні, як правило, своїм ще незрілим, але від природи здоровим сприйняттям, тягнуться до мистецтва своїх сучасників, у якому вони відчувають оточуючий світ і навіть самих себе.

Соціальне виховання учнів засобами музики – основа музичної культури народу, і це неминуче впливає на важливі аспекти музичної культури в цілому. Свята пісні, огляди, хорові олімпіади, які проводяться, – чудовий почин, що має на меті стимулювати соціальне виховання. Недооцінка соціального виховання засобами музики полягає також у тому, що сама музика розглядається як заняття головним чином тих, хто обрав цей вид діяльності своєю професією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковане розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Роль музичної спадщини нашого народу розглядається в дослідженнях О.Дем'янчук, Г.Довженок, Л.Коваль, М.Попович, В.Шевченко.

Значний інтерес у дослідженні проблеми становить спадщина відомих композиторів, педагогів, видатних діячів культури М.П.Драгоманова, Т.Г.Шевченка, М.Леонтовича, М.Лисенка, П.Чайковського, А.Авдієвського.

Щодо соціологічного підходу, то останніми роками науковці схилиються до того, що музика, як діяльність суспільства, з притаманними їй способами, з її актуалізованими в духовному житті суспільства результатами, виявляє найпоширеніші свої соціальні виміри у підсистемі духовної культури. До того ж соціологічний розгляд музики органічно доповнюється іншими підходами, а художня культура в підсистемі духовної культури виразніше виявляє свій комплексний характер.

Музичному вихованню школярів велика роль відводиться у системі педагогічних поглядів і педагогічної діяльності В.Сухомлинського.

Важливо підкреслити, що В.Сухомлинський зміг побачити широкі соціально-виховні можливості музики саме тому, що розглядав її поза функціональним чи безпосередньо мистецьким призначенням. Музика була для нього і повинна була стати, за його переконанням, і для всіх вихованців – невід'ємною складовою відкритого, власне людського ставлення до світу.

Водночас аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури, вивчення досвіду соціального виховання учнів свідчать про те, що чимало аспектів цієї багатогранної проблеми поки що залишаються малодослідженими.

Формування цілей статті (постановка завдання). Актуальність проблеми полягає у тому, що соціальне виховання учнів засобами музики в школі не знайшло ще всебічного висвітлення в наукових працях. А музика в соціальному вихованні школярів посідає особливе місце, адже її морально-духовний зміст є основною силою впливу на особистість. Мета статті полягає у тому, щоб з'ясувати роль музичного виховання у процесі соціалізації школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням нових наукових результатів. У процесі дослідження нами було встановлено, що розвиток особистості органічно пов'язаний з її ставленням до музики. Визначено таку закономірність: спілкування з музикою підвищує духовний потенціал людини, сприяє формуванню соціальних цінностей особистості, що активізують суспільно-громадську діяльність і виконання певних соціальних ролей. Інакше кажучи, музика формує внутрішній світ особистості і водночас впливає на її соціальну поведінку. У зв'язку з цим важливим завданням виховного впливу музики на особистість є не тільки розширення сфери пізнання і засвоєння соціального досвіду людства, а й збагачення особистого життєвого досвіду загальнолюдськими цінностями, оцінками тощо.

Могутнім засобом, що впливає на підвищення рівня соціально-музичної активності, є зміст творів, що пропонуються учням програмою з музики, але ретельний його аналіз засвідчив, що він потребує корекції і доповнення: кількість творів, спрямованих на соціалізацію школярів достатня, але вони не однаковою мірою впливають на всі компоненти соціально-музичної активності: афективний, когнітивний, аксіологічний та праксеологічний.

Найбільша кількість творів, що пропонуються для вивчення та прослуховування в усіх класах, впливають на перші два компоненти (афективний і когнітивний), а на аксеологічний і праксеологічний – лише незначна їхня кількість. Це виправдано, коли мова ведеться про початкові класи, а вже середніх класів основної школи вони мають нести інше змістове навантаження, тобто сприяти виробленню гуманістичних ціннісних орієнтацій, сприяти формуванню активної життєвої позиції, розвивати організаторські і виконавські уміння та навички.

Наступна проблема, яка потребувала аналізу, – це процес сприйняття музичних творів школярами. Як відомо, основу спілкування з музикою становлять важливі психологічні механізми. Вони пов'язані з діалектичним характером взаємодії індивідуально-емоційного розвитку особистості, рівнем її інтелектуального та культурного розвитку, художньо-естетичного та життєвого досвіду, з одного боку, та діалектичністю взаємодії форми та змісту твору, пізнавальних і творчих елементів музики під час її сприйняття – з іншого [1; 2].

Співтворчість у процесі спілкування з музикою – це одночасна активізація емоційної та інтелектуальної сфер свідомості людини, коли у процесі сприйняття актуалізується весь її емоційний та інтелектуальний досвід, уява, здатність до співпереживання.

Здатність до співпереживання – це здатність по-своєму відтворити той шлях, який пройшов композитор. Він залежить від двох обставин:

1. Якість та досконалість твору. Звичайно, якщо зміст його відірваний від життя та його проблем, від життєвого досвіду індивіда – він не викликає відгуку, а почуття та думки його автора не можуть бути сприйняті іншими людьми. Не викликає душевного відгуку і твір, який тільки логічними засобами вирішує художні завдання. Справжній твір є за формою реалістичним. У ньому, як правило, простежується підтримка законів відображення та втілення емоційно-чуттєвої стихії життя.

Останнім часом емоційність, експресія стилю творчості деяких композиторів, особливо самодіяльних, переважають над прагненням самостійно розібратися в житті та висвітлити його проблеми. Недостатність реального змісту компенсується своєрідним емоційним насиченнями, доведенням експресії до найрадикальніших виявів.

2. Ступінь підготовленості слухача. Оскільки форма у музиці, як і в мистецтві взагалі завжди умовна, її сприйняття є наслідком виховання. Виховується також здатність засвоювати життєвий досвід, що міститься у творі і закодований в його специфічних формах. Відмінність виховання виявляється в неоднаковій готовності до художнього сприйняття музичного твору. Його вплив на формування особистості як чинника її соціалізації залежить від вікових особливостей, психічного стану, провідного типу художньо-естетичної діяльності людини.

Аналіз проведеної експериментальної роботи засвідчив те, що рівень соціально-музичної активності школярів підвищиться, якщо будуть створені й враховані такі педагогічні умови:

а) зміст музичних творів, що вивчаються на уроці, буде однаковою мірою впливати на афективний, когнітивний, аксіологічний та праксеологічний компоненти;

б) при вивченні програмового матеріалу будуть застосовуватись форми, методи, прийоми роботи, що сприяють:

- накопиченню емоційно-чуттєвого досвіду школярів, активному сприйманню краси навколишнього світу через музичне мистецтво (свята, ранки, присвячені українським народним та сучасним ліричним пісням);
- розширенню обсягу знань музичних творів, що мають соціальне спрямування, набуття досвіду застосування музичного мистецтва для пізнання навколишнього світу учнями (проведення заходів, пов'язаних із календарною обрядовістю);
- формуванню ціннісних орієнтацій, музичних інтересів, ідеалів, набуттю досвіду організаторської роботи, необхідних для пропаганди музичного мистецтва соціального спрямування (діяльність музичних колективів – козацької пісні, бандуристів, домристів).

Окрім того, апробована нами система включає:

- тісну взаємодію сім'ї, соціально-культурного середовища, навчального закладу;
- розширення діапазону організаційних форм соціального виховання і раціональне поєднання їх у конкретних ситуаціях музичної діяльності;
- прилучення учнів до національної культури;
- урахування вікових особливостей вихованців;
- здійснення індивідуального підходу до організації соціально-музичної діяльності;
- педагогічне керівництво заняттями та спілкуванням школярів;
- систематичність при засвоєнні музичних знань;
- оптимальне співвідношення масових, групових, індивідуальних форм роботи з учнями;
- підвищення рівня професійної готовності вихователів до здійснення соціального виховання школярів засобами музики;
- створення належної матеріально-технічної бази навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коваль Л.Г. Виховання почуття прекрасного. – К.: Рад. школа, 1983. – 120 с.
2. Рудницька О. Сприйняття музики і педагогічна культура вчителя. – К.: КДПІ, 1992.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5 т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т.4. – 460 с.

Волошин П.М.

МУЗЫКА КАК СРЕДСТВО СОЦИАЛИЗАЦИИ ШКОЛЬНИКОВ

Проблема музыкального воспитания детей и молодежи приобретает характер важной социальной проблемы. В статье рассматриваются педагогические условия социализации школьников средствами музыки.

Ключевые слова: социализация, младшие школьники, педагогические условия.

MUSIC AS A MEANS OF SOCIALIZATION OF CHILDREN

The problem of musical education of children and young people acquire the character of important social problems. The pedagogical conditions socialization of school children by means of music consider in this article.

Key words: socialization, younger students, teaching conditions.

УДК 37.013.3-17

Колісніченко В.В.

***ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ШКОЛИ
ДО РОБОТИ З НЕПОВНОЛІТНІМИ “ГРУПИ РИЗИКУ”
ЯК СОЦІАЛЬНО ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА***

Стаття присвячена проблемі підготовки курсантів вищої юридичної школи МВС України до роботи з підлітками “групи ризику”, висвітленню характерологічних особливостей зазначеної категорії неповнолітніх.

Ключові слова: правоохоронці, підлітки “групи ризику”, превентивно-профілактична діяльність.

Формування у підростаючих поколінь моральної життєтворчої мотивації, активної громадянської позиції, навчання навичкам поведінки у сім'ї, колективі і суспільстві, а також у системі соціальних відносин, є необхідною передумовою успішної реалізації пріоритетів соціально економічного розвитку держави, які визначають її цивілізований рух до європейського співтовариства [8: 4]. Тому вдосконалення виховної діяльності всіх соціальних інститутів з молоддю в сучасних умовах є вкрай актуальними, своєчасними. Особливо це стосується підліткової категорії неповнолітніх, для якої є характерним зниження авторитету дорослих, небажання вчитися, орієнтація на матеріальні цінності, відсутність можливості розвивати свої здібності в наслідок комерціалізації дозвіллевої та культурної сфер молоді. Небезпечним для суспільства є також явище криміногенної активності неповнолітніх, як резерв для дорослої та рецидивної злочинності. Отже, виходячи з соціально-економічних реалій, правового нігілізма частини населення і зростання правопорушень серед молоді актуалізується проблема вдосконалення психолого-педагогічної підготовки майбутніх працівників правоохоронних органів до роботи з населенням, в тому числі й неповнолітніми так званої “групи ризику”.

До підлітків “групи ризику” віднесено категорії неповнолітніх, які, не маючи класичних форм аномалій розвитку, відчувають труднощі в навчанні, характеризуються низьким рівнем вихованості, зазнають підвищеного ризику соціальної дезадаптації. Вони є потенційною групою порушників громадського спокою, що спричинює соціально-правові проблеми в суспільстві.

Дослідженню діяльності правоохоронних органів з означеною категорією підлітків присвячено значну кількість досліджень. Зокрема, це роботи Ф.К. Думка, І.Д. Зверєвої, І.В. Козубовської, В.М. Оржеховської, Г.О.Понамаренко, В.М. Синьова, В.І. Терещенко, М.М. Фіцули (профілактика і корекція поведінки неповнолітніх); причини виникнення відхилень у поведінці особистості (Г.М. Андреева, О.П. Граб, К.О. Журба, О.А. Кузьменко, І.О. Литвинов, Н.Ю. Максимова).

Обґрунтуванню факторів негативності поведінки та засобів педагогічної профілактики правопорушень серед неповнолітніх присвячено роботи М.О. Алемаскіна, М.М. Дідика, Л.М. Зюбіна, О.В. Панченка, Е.П. Погребняка, Л.С. Славіна, Д.І. Фельдштейн та інших.